

רבד הזהב

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת פנחס תשפ"ה

פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן (כ"ה. י"א)

פירש רש"י לפי שהיו השבטים מבזין אותו, הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן ע"כ. וצ"ב מה מועיל שיחסו אחר אהרן, והרי סו"ס הוא גם נכד של יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה.

ונראה שהם טענו שמעשה הקנאות בא מכח שפטם אבי אמו עגלים לע"ז, לפיכך בא הכתוב וגילה שמעשהו נבע מכחו של זקינו אהרן, ולא מכח הע"ז של יתרו.

וראיתי לבאר בזה עוד, מדוע סברו שהקנאות באה מכח הפיטום עגלים לעבודה זרה, דקנאות אין זה חיוב אלא רק מי שאיכפת לו עושה כן, וה"נ פיטום עגלים לעבודה זרה הוא מראה על אכפתיות מעבר לחיוב.

השיב את חמתי (שם)

מובא בשם הגר"א דבמילת "חמתי" מבואר שהשיב את מיתת בני ישראל, דאותיות מ' ת' הם האותיות האמצעיות, דהיינו מת, והאותיות המרוחקות הם אותיות ח' י' דהיינו חי, [וכע"ז פירש הגר"א על הפסוק "מחצית השקל", דבתיבת "מחצית" האותיות האמצעיות הם ח' י', והאותיות מ' ת' מרוחקות, משום שהנותן צדקה שהוא ר"ת צ', "חיי" ולא "מת"].

לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום (כ"ה. י"ב)

ובחז"ל איתא "בדין הוא שיטול שכרו", וביארו האחרונים [בית הלוי, משך חכמה וברכת פרץ] ע"פ מה דאיתא בקידושין (דף מ.) שהעושה מצוה שהיא טוב לשמים יש לו שכר רק בעוה"ב, אבל אם גם טוב לבריות אוכל פירות גם בעוה"ז, ולזאת אמר הכתוב דכיון שלא כליתי את בני ישראל בקנאתי, דהיינו שעשה מעשה הטוב גם לבריות, "לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום", שיקבל שכר גם בעולם הזה.

ובטעמא דקרא ביאר באופן אחר, דהעושה מצוה שהוא מצווה בה לכאוף לא מגיע לו שכר ע"ז, כיון שהוא חייב בזה, אבל פנחס לא היה מצווה בזה, אלא רק קנאים פוגעים בו, ולא היה חייב בזה, ולהכי בדין הוא שיטול שכרו.

והנה יל"ע מ"ט הקב"ה אמר למשה שיאמר לפנחס, ולא אמר לפנחס בעצמו, והרי פנחס ג"כ היה נביא, [כמבואר במגילה (דף יד. בריש"י)], וביאר המשך חכמה דהנה הרמב"ם (בהקדמה לפהמ"ש) כתב שכל נבואה אינה מתבטלת מלבד נבואה שמתנבא הנביא על עצמו, וא"כ אם פנחס היה מתנבא בעצמו, הרי הנבואה היתה יכולה להתבטל, ולכן הקב"ה אמר למשה שיאמר לפנחס, [ובאמת מצינו בבית שני שאפילו שהיו חוטאים, מ"מ הכהן גדול היה מבני בניו של פנחס, והביאור כ"ל דכיון שמשה התנבא, הרי אין הנבואה מתבטלת לעולם].

אמנם בתרגום יונתן בן עוזיאל מבואר שהקב"ה נשבע לפנחס, וכ"כ האור החיים בשם המדרש (שמו"ר ו. ד.) שאין "לכן" אלא לשון שבועה, ולפי דבריהם אכתי יש להקשות מה הטעם שהקב"ה לא אמר לפנחס עצמו, דהא כיון שנשבע אינו יכול לחזור בו וצ"ע, ובמשאת המלך הקשה על דברי המשך חכמה, דלכאוף בתורה לא שייך חזרה אפילו לרעה, וצ"ע.

ברית כהנת עולם (כ"ה. י"ג)

פירש רש"י שאע"פ שכבר נתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ובניו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתו, אבל פנחס שנוולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן, וכן שנינו בזבחים לא נתכהן פנחס עד שהרגו

לזמרי ע"כ. משמעות הגמ' בזבחים (דף קא:) דאיכא מאן דס"ל שהיה כהן כבר קודם לכן, ויל"ע לפי זה מהו השכר בכך שפנחס זכה לכהונה, והא כבר היה כהן קודם לכן.

ובתוס' בזבחים כתבו בשם הספרי, שעד עכשיו היה רק כהן הדיוט, ועתה הובטח שיהיה כהן גדול, וכן זרעו יהיו כהנים גדולים, ועמדו ממנו שמונים כהנים גדולים בבית ראשון ובבית שני, ובפירוש הרשב"ם ביאר שעד עתה היה משוח מלחמה בימי המילואים, והשתא היה כהן גדול רגיל.

והנה בדעת זקנים לבעלי התוס' הקשה כיצד הותר לפנחס להטמא למתים, והרי היה כהן, ותירץ שלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, אולם הוסיף דה"מ למאן דס"ל הכי, אבל למאן דס"ל דגם קודם היה כהן צ"ע כיצד הותר לו להטמאות, וביאר שפנחס לא הרג ממש, אלא רק עשאו גוסס, ומיושב דבאמת לא נטמא למתים.

והנה בפירוש הרא"ש על התורה כתב כתירוף הדעת זקנים שלא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, והקשה דהרי מ"מ היה כהן הדיוט, וצ"ע מה הוקשה לו, והרי למ"ד לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי, אפילו כהן הדיוט הוא לא היה, ורק לחולקים על כך הוא היה כהן הדיוט, ואח"כ נהיה כהן גדול וכנ"ל, וצ"ע.

ברית כהנת עולם (שם)

יל"ע דבשלמא הבנים היו קדושים משום שנמשחו, אבל הבנות כיצד היו קדושות בקדושת כהונה, והא לא נמשחו, ובקרא כתיב "בנותיך", וצ"ל דאכלו מכח אביהם, ועיין בארוכה בפרשת תצוה (כ"ח. א.) מה שנתבאר בזה.

ובני קרח לא מתו (כ"ו. י"א)

צריך ביאור מ"ט נזכר כאן שבני קרח לא מתו, וביאר בטעמא דקרא דכדי שלא יתמהו מ"ט משפחת קרחי נזכרה, ולא משפחת דתן ואבירים, והרי גם משפחת קרח נבלעו, לזאת אמר הכתוב דרק קרח נבלע אבל בני קרח לא מתו.

עוד באר בשם הקה"י זצ"ל שלא יתמהו מ"ט נענשו דתן ואבירים והרי היו אנוסים משום שהיו בשכנות לקרח, לכך אמר הכתוב דבני קרח אע"פ שהיו בניו לא מתו, ומשום שלא למדו מאביהן, כ"ש דתן ואבירים שלא היה להם ללמוד, ואי"ז אונס.

בני יששכר למשפחתם (כ"ו. כ"ג)

באור החיים כתב דשמו של יששכר רומז כי דוקא זה יש לו שכר שהוא בן תורה, אבל כל חוץ ממנו מה יתרון לאדם בכל עמלו, ולפי דבריו יש לבאר מש"כ אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, דכל מה שמקבלים בשכרם אינו נחשב שכר.

עוד כתב האור החיים במה שכתוב לפוה משפחת הפוני, דבא לרמז שהפה העוסק בתורה צריך לפנותו מדברים בטלים, והנה איתא בחז"ל (חגיגה דף יב:) דהפוסק ממשתנו מאכילין אותו גחלי רתמים, ונראה לבאר דגחלי רתמים אי"ז רק כאב וצער, אלא משחית את כח הפה, והוא מדה כנגד מדה שהמדבר דברים בטלים משחית את כח הדיבור.

לישוב (כ"ו. כ"ד)

פירש רש"י הוא יוב האמור ביורדי מצרים ע"כ. ובחז"ל איתא ששינו את שמו משום שיוב הוא שם ע"ז, ובחזקוני כתב דהאות ש' נלקחה מאביו "יששכר", ולכך קוראים "יששכר" בשי' אחת, וכ"כ בשפתי חכמים, והנה יש שנוהגים שעד פרשת פנחס קוראים "יששכר", ורק מכאן ואילך קוראים "ישכר", ולכאוף הוא מהטעם הנ"ל, דעכשיו נלקח האות ש' לישוב.

הדור אמרו פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה", ובטעמא דקרא ביאר דאף שבכל מקום יש ירידת הדורות, מ"מ כאן אמרו יותר "פני יהושע כלבנה", היינו ש"לבנה" איז "חמה", אלא סוג אחר של אור, וכך הזקנים אמרו על יהושע שאינו כלל דומה למשה, אלא הוא סוג אחר של מנהיג. ומה שאמרו זקנים שבדור מבארים בזה דהזקנים הכירו את משה בזמן שהיה עדיין בגילו של יהושע, ולכך יכול לומר שפני משה כחמה ויהושע כלבנה.

זאת עלת חדש בחדשו (כ"ח. י"ד)

באוי"ש (סוף פ"ד מעבדים) הקשה על מה שכתבו תוסי ברי"ה (דף ל:) דבר"ח אם לא באו עדים עד המנחה היו מקריבין מוסף על תנאי, שאם יבואו עדים יהא מוסף ואם לאו יהא תמיד, והקשה דהא אין ברירה ואיך נחשב לשמה, ותיירץ דכיון שאם יבואו עדים נמצא שעכשיו קדוש בקדושת מוסף, ואם לאו נמצא שעכשיו קדוש בקדושת תמיד לא חשיב ברירה, דתולה בדבר שכבר קיים אלא שלא יתברר עד לאחר זמן. ולכאוף דבריו פלא, דהרי האומר אם יבא חכם למזרח עירובי למזרח חשיב ברירה, ולפי דברי האוי"ש הרי יכול להקדיש מטבע ע"מ שיבא חכם למזרח, ושוב יניח עירוב אם סלע זה קדוש, וכן יעשה במטבע אחר למערב, ונמצא דתולה בדבר הקיים ורק שיתברר אח"כ, וגם בלאו הכי משכח"ל שנינו עירוב ע"מ שאם יקדיש סלע ע"מ שיבא חכם למזרח יהיה קדוש אז יחול העירוב, ועל כרחך דגם בכה"ג חשיב ברירה, כיון דאי"א לדעת עדיין, וצ"ע.

ושם בת אשר שרח (כ"ו. מ"ו)

בתרגום כתב "בת איתת אשר", אמנם הרמב"ן כתב שהיתה בת אשר ממש, ובדעת זקנים לבעלי התוסי הקשו דא"כ מ"ט לא נתיחסה ליעקב.

לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות (כ"ו. נ"ג)

צ"ב מ"ט לא הוזכר כאן "לגולגולות", וביאר בטעמא דקרא ע"פ המדרש [הובא בתוסי' ובשיטמ"ק במנחות (דף לו.)], שהיה אחד שהיה לו ב' ראשים, וכשבא לחלוק עם אחיו בנכסי אביו טען שמגיע לו ב' חלקים משום שיש לו ב' ראשים, ובאו לדין לפני שלמה המלך, ושלמה שפך מים רותחים על ראש אחד, והראש השני ג"כ צעק מחמת הצער, והוכיח שלמה שהוא אדם אחד, ומגיע לו רק חלק אחד ע"כ דברי המדרש, ולפי זה י"ל דמשום הכי לא כתוב לגולגולותם, כיון דחלוקת הארץ לא היתה לפי ראש, אלא במספר שמות דהיינו לפי גוף האדם. [ומדברי המדרש יש ללמוד לענין אחדות עם ישראל, שאם לאחד מישראל כואב ולשני ג"כ כואב זה מורה שעם ישראל הוא עם אחד, אבל אם לשני לא כואב מה שלחבירו כואב, חסר בזה האחדות של עם ישראל].

ויהיו פקדיהם שלשה ועשרים אלף (כ"ו. ס"ב)

במשך חכמה הביא דהקדמונים הקשו מדוע שבת לוי היה מעט נגד שאר השבטים, ותיירצו דכיון שנאמר כאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, והם לא היו בקושי השעבוד לכך לא נתרבו, והקשה המשך חכמה דעדיין לא מבואר מדוע לא נתרבו במדבר, ותיירץ באופן אחר דמאחר שבני לוי לא קיבלו חלק בארץ, ובני ישראל צריכים לכלכלם לכן היו מועטים כדי שלא יקשה לכלכלם בדרך הטבע, והוסיף דמדויק כן בפסוק שכתוב אח"כ כי לא התפקדו בתוך בני ישראל כי לא נתן להם נחלה בתוך בני ישראל, שלכן היו מעטים במספר. ועיין מש"כ בזה לעיל בפרשת שמות (א' ז').

ותקרבנה בנות צלפחד (כ"ז. א')

איתא בב"ב (דף קי"ט) דמשה רבינו ע"ה היה יודע שבת יורשת, אבל לא ידע אם ארץ ישראל נחשבת מוחזק שיטול בה הבכור פי שנים, וביאר החת"ס ע"פ מה שכתב הרמב"ן לעיל (כ"ו. מ"ו) דשרח בת אשר נמנית עם הפקודים, לפי שהיתה יורשת, שהיתה בת אשר ולאביה לא היו בנים, ומשם ידע משה רבינו שבת יורשת.

והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח (כ"ז. ג')

פירש רש"י לפי שהיו באות לומר בחטאו מת, נזקק לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו על הקב"ה, אלא בחטאו לבד מת ולא החטיא את אחרים עמו ע"כ. מבואר בדברי רש"י שהטעם שהזכירו שלא היה בעדת קרח, לומר שבחטאו מת, אבל ברמב"ן פירש לפי שלעדת קרח לא היה חלק בארץ, לכך אמרו שהוא לא היה מעדת קרח, ולכך מגיע לו חלק. ובספורנו ביאר שכל הממון שהיה לקרח נאבד, לכן הזכירו שלא היה מעדת קרח, [ומבוי' בדבריו שגם הממון שלא נבלע באדמה, מ"מ נאבד].

ובמשך חכמה ביאר שכיון שקרח חלק על משה שהיה לו דין מלך, הרי היה לו דין של הרוגי מלכות שנכסיהם אובדים, לכן הזכירו שלא היה מעדת קרח, עוד ביאר לפי שמשה חשש שהוא נוגע בדבר אם אביהן היה מעדת קרח, לכך הזכירו שהוא לא היה מהם.

מהודך (כ"ז. כ')

פירש רש"י מהודך ולא כל הודך, נמצינו למדים פני משה כחמה, פני יהושע כלבנה ע"כ. וכן הוא בגמ' ב"ב (דף עה.) "זקנים שבאותו

יומא טבא לדבן

הופיע ויצא לאור במהדורה חדשה ומאירת עיניים
ב' כרכים של הספר

דבר הזהב

על פרשיות התורה והמועדים

אסופת מאמרים ופגנים יקרים
משיעוריו של רבינו ראש הישיבה הגאון
דבי ברוך דב דיסקין שליט"א
ראש ישיבת ארחות תורה

זכסופו חלופי מכתבים עם מרן גאון ישראל
דבי דוב לנדו שליט"א

מחיר הספר מסובסד 50 ש"ח לט

מחיר מיוחד בחודש זה 40 ש"ח לט

החשולם דרך עמרת נדרים פלוס עבור ספר "דברי הוב" / או דרך המערכת הטלפונית 03-7430585 שולוח 9534
או דרך מכשירי קהילות מס' קופה 44446 ע"ש רבי הוב" / או בשלפון מס' 0732757000 והקלידו את מספר הקופה.
לפרטים והזמנת כמות 055-6777-668 או במייל 0556777668@gmail.com

ניתן להשיג ברשת יפה נוף ובחנוניות הספרים המובחרות.

הספר "דברי הוב" נפוץ לשימוש במוסדות חינוך ופגנים יקרים

הספר "דברי הוב" נפוץ לשימוש במוסדות חינוך ופגנים יקרים

הספר "דברי הוב" נפוץ לשימוש במוסדות חינוך ופגנים יקרים

יפה נוף

ספרים

לע"נ ידידנו

הרב בן ציון חיים ב"ר מיכאל גבורין זצ"ל

נלב"ע י"ט תמוז תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ מו"ר מרן ראש ישיבת פוניבז'

הגאון רבי שמואל ב"ר מיכל דוד רזובסקי זצוק"ל

נלב"ע כ"ז תמוז תשל"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

לתרומות להפצת הגליון ולהערות ולקבלת הגליון 055-7609999 ובמייל RS244244@gmail.com

הגליון מופיע בקובץ השבועי "אוצר הפרשה" ניתן לקבלו במייל a169258235@gmail.com